

Nr 106.

Av herr **Wohlin**, *angående förnyad utredning av frågan om riksdagshuset och dess omgivning.*

Riksdagshuset med sin närmaste omgivning intager en så central och dominerande plats i rikets huvudstad, att den sedan många år aktuella frågan om den stora byggnadens försättande i ett arkitektoniskt och estetiskt mera tilltalande skick samt omgivningens mera ändamålsenliga och formsköna anordnande måste betraktas som en första rangens kulturfråga ej endast för huvudstaden men för hela vårt land. Det torde icke blott av närmast intresserade kretsar inom och utom riksdagen utan tillika av en allmän opinion anses som en verkligt betydande angelägenhet att snarast möjligt uppnå en tillfredsställande lösning av detta, så många utredningar och undersökningar underkastade problem. Väl kan tvistas om innebörden av begreppet nationalmonument och väl kan ifrågasättas, huruvida tanken på ett sådant numera i vårt land har någon mera allmän anslutning. Men i betraktande av den svenska folkrepresentationens månghundraåriga historia, den i vårt folk djupt förankrade kärleken till det fria folkstyret och den minnesrika plats vår parlamentsbyggnad innehar lärer devisen *vårt riksdagshus — vårt nationalmonument* icke kunna fränkännas visst berättigande. Det synes verkligen vara på tiden, att detta vårt riksdagshus med sitt enastående vackra läge befrias från de extra prydnader å tak och mittparti, som varit och äro helt främmande för svenskt kynne, och därigenom erhåller den enhetlighet och det lugn, som skapar sann monumentalitet. Därtill kommer att byggnaden med avseende å åtskilliga detaljer i sitt inre icke motsvarar de praktiska krav, som under de gångna åren med ökad styrka gjort sig gällande samt att även av denna anledning vissa omändringsarbeten framstå såsom livligt eftersträfvansvärda. Riksdagshusets omgivning slutligen, själva Helgeandsholmen, som helt domineras av byggnadsverket, tillfredsställer i sitt nuvarande skick varken estetiska eller praktiska krav och ännu mindre berättigade trafiktekniska behov.

Många framstående krafter hava under årens lopp brottats med de problem, som här ånyo framföras till riksdagens övervägande. De största insatserna, i vad det gäller frågans arkitektoniska och estetiska sida, hava gjorts av professor Ragnar Östberg, vilken i en såsom bilaga vid denna motion fogad promemoria om »Riksdagshuset och Riksdagsholmen» i korthet erinrat om frågans förhistoria samt därjämte uppdragit de stora huvudlinjerna till en lösning, vilken, såvitt nu kan bedömas, har alla förutsättningar att vara den lyckligaste. De nämnda promemoria åtföljda och i motionen ävenledes i förminskad skala återgivna skisser och teckningar, som professor

Östberg, besjälad av det livligaste konstnärliga intresse för saken, under oegennyttigt arbete utfört, giva en viss föreställning om hans idéer, och en klarare bild därav vinnes av hans originalskisser och teckningar, vilka samtidigt med denna motion överlämnas till vederbörande riksdagsutskott. Att skilda meningar säkerligen komma att uppstå om åtskilliga av förslagets detaljer ligger i sakens natur. Denna omständighet bör likväl icke avhålla riksdagen från att i detta gamla men alltjämt lika brännande spörsmål nu så fort sig göra låter skrida till handling. Med avseende å frågans ekonomiska sida må endast i korthet erinras om att — såsom jämväl i promemorian erinras — vissa andra medel än statsmedel torde kunna beräknas vid kostnads kalkylernas uppgörande.

Utan att här upptaga någon närmare diskussion vare sig om professor Östbergs allmänna riktlinjer eller praktiska detaljförslag — vilket av naturliga skäl icke är för motionären möjligt — hemställes i anslutning till det anförda och med hänvisning till de förut nämnda vid motionen fogade bilagorna,

att riksdagen måtte besluta att, på grundval av professor Ragnar Östbergs föreliggande förslag, till skyndsamt förnyad utredning upptaga frågan om riksdagshuset och dess omgivning med samtidigt beaktande av därmed jämväl förenade frågor om vissa mera praktiska anordningar inom själva riksdagshuset.

Stockholm den 21 januari 1936.

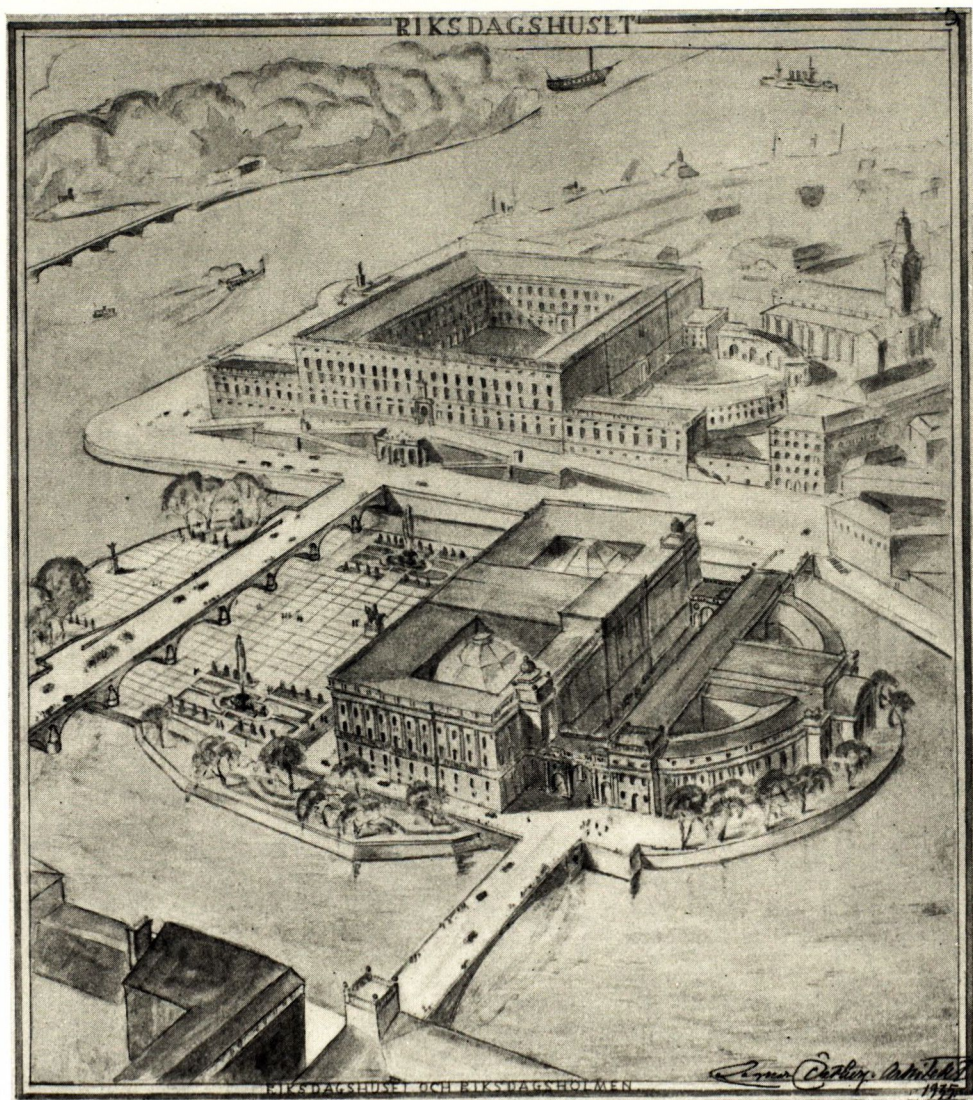
Nils Wohlin.

Riksdagshuset och Riksdagsholmen.

Helgeandsholmen, som riksdagen nu upptar, kan med skäl betraktas som Sveriges hjärtpunkt och huvudstadens urcell. Riksdagshuset är där inställt i en miljö som till hela sin natur har en särskild karaktär, placerat mellan Saltsjön och Mälaren och Norrströms båda armar. Ordningen för närvarande inom området med terrängbehandling och frontfasad har en alldeles främmande karaktär utan någon som helst enkel svensk storhet. Det är en torka över Riksdagsplatsen som gör ett rätt generande intryck. Denna olustkänsla har många gånger fått sitt uttryck även inom riksdagen allt sedan Helgeandsholmens nuvarande ordning blev till. Den har också inom riksdagen gett anledning till en mångfald utredningar och försök att häva otrevnaden på holmen.

RIKSDAGSHUSET

Reproduktioner av ritningar och fotografier, tillhörande motionen nr 106 i Första kammaren
år 1936.

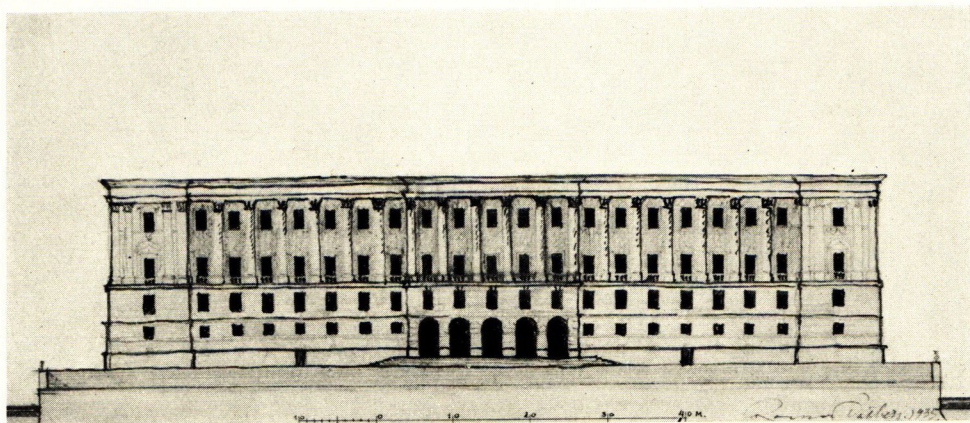
RIKSDAGSHUSET OCH RIKSDAGSHOLMEN.

RIKSDAGSHUSET FRÅN CARL XII:S TORG.

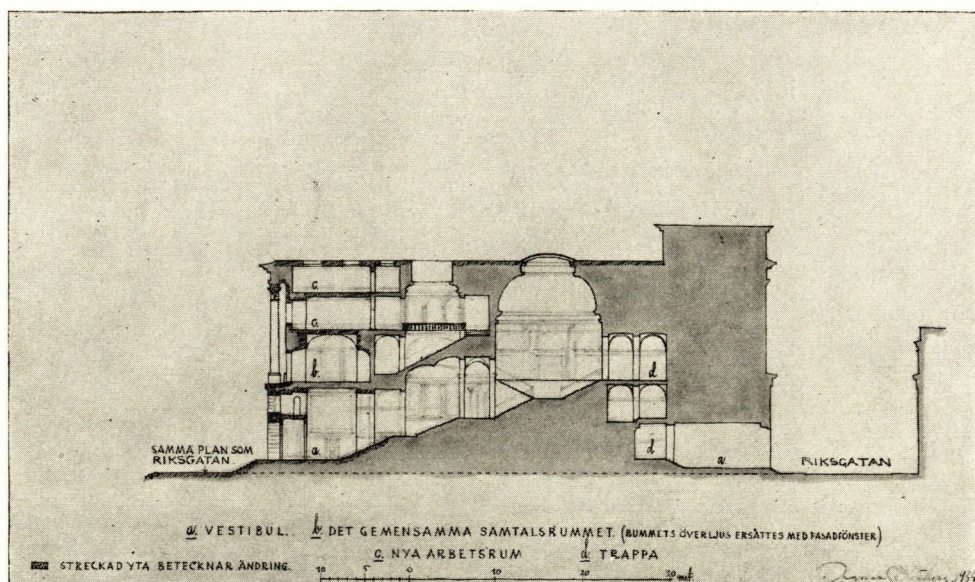
RIKSDAGSHUSET MED PARKEN.

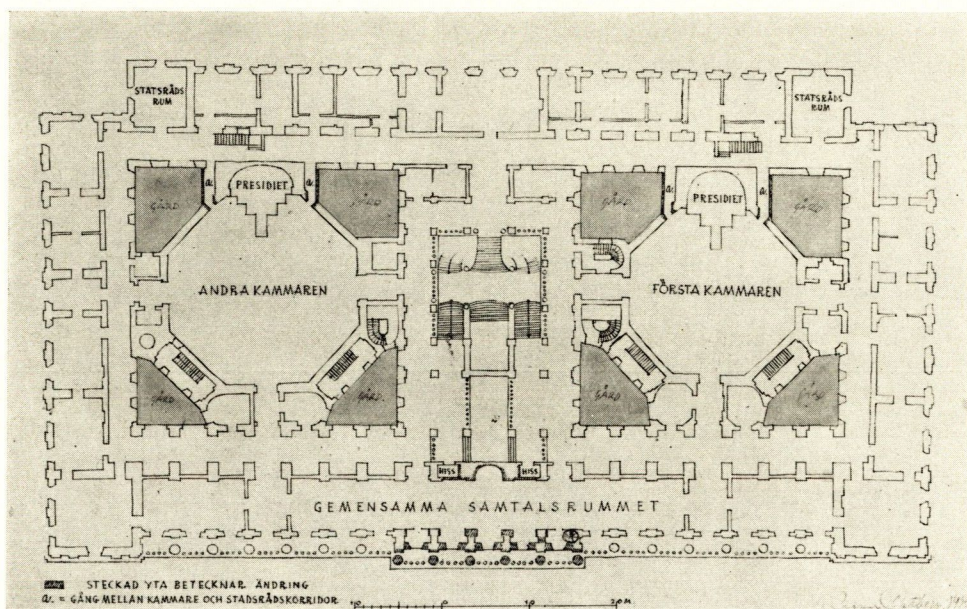
HUVUDFASADEN MOT NORRBRO.

FÖRSLAG ATT LÅTA RIKSGATAN, SOM FÖRES KRING RIKSDAGSHUSET, FORTSÄTTA RAKT MOT NORRBRO.

TVÄRSEKTION GENOM RIKSGATSPLANET O. BYGGNADEN.

PLAN AV HUVUDVÅNINGEN.

År 1908 tog riksdagen upp frågan om uppsättande av vissa skulpturverk som prydnad utmed Norrbros västra sida, därmed åsyftande att samtidigt återställa Norrbros karaktär av bro, vilken till stor del gått förlorad i och med påfyllningen utmed brons västra sida och med anläggningen av det nu befintliga, över holmen utflytande planet från Norrbro fram mot riksdagshuset.

År 1910 anordnade riksdagen, i anslutning till den Kleenska donationen, en allmän konstnärstävlan för erforderliga anordningar på platsen framför riksdagshuset i samband med ett nationalmonument. Det var då Anders Zorns utmärkta modellskiss till Engelbrekts rytтарstod tillblev. Då väcktes även allmänt en känsla för att på Helgeandsholmen förefanns stora möjligheter till att få en värdig riksplats i samband med riksdagens högst representativa område.

År 1920 — sedan L. M. Bååths stora historiska verk: »Helgeandsholmen och Norrström» utkommit — anordnade riksdagen en omsorgsfullt beredd, allmän tävlan mellan svenska arkitekter för att utfinna sättet att häva missförhållandena på Helgeandsholmen och åstadkomma ett gott förhållande i platsanordningen. Tävlingen utmynnade i flera intresseväckande lösningar, särskilt framhölls ett projekt, med mottot »Blom», komponerat av under-tecknad, som alldeles särskilt värdefullt. Ett förslag som enligt prisnämndens utlåtande kunde få ett betydande inflytande på frågans lösning. Riksdagens inbjudan 1920 till »Tävling om Helgeandsholmens slutliga ordnande», som det hette, utgör den direkta och betydelsefulla kraften för upptagande av hela denna fråga.

År 1928, sedan riksdagsman Värner Rydén väckt motion, beslöt riksdagen ordna »en begränsad arkitekttävlan» mellan de belönade arkitekterna från den allmänna tävlingen år 1920, »i och för ett tillfredsställande ordnande av riksdagshusets omgivning».

År 1929, efter denna slutliga tävlings avgörande, markerades som främst det projekt som utförts av under-tecknad, Östberg. Detta projekt av 1929, byggt efter samma huvudlinjer som projektet av 1920, förordades så enhälligt av riksdagshuskommitterade till utförande, sedan vissa omarbetningar på kommitterades föranstaltande genomförts.

De framhålla att: »I trafikfrågan har kommittén stannat vid den uppfattningen, att trafiken över Norrbro redan är och framdeles kan i än högre grad väntas bli synnerligen stark — att vissa olägenheter vore förbundna med framkörningen till riksdagshuset över Norrbro och att den lättast framkomliga körvägen torde i framtiden bli efter Riksgatan och kommittén finner fördenskull det förslag som medger framkörning från Riksgatan mot riksdagshusets båda entréer ur trafiksynpunkt vara att föredraga.»

Helt anslutande sig till detta riksdagshuskommitterades, av Östberg utförda förslag beslutar också Stockholms stadsfullmäktige på hösten 1929 att för sin del till lösning av frågan om ordnandet av riksdagshusets närmaste omgivelningar bidra med ett belopp av 1 200 000 kr. därest arbetet utföres enligt det av riksdagshuskommitterade till utförande tillstyrkta och efter dubbla tävlingar främst satta förslaget. Detta ännu i dag bestående bidrag från Stockholms stad utgör mer än hälften av den totala kostnaden för Helgeandsholmens ordnande.

År 1931 förelåg ärendet till avgörande inom riksdagen. Den kraftige förkämpan för Riksdagsplatsens ordnande, riksdagsman Värner Rydén kunde då ej längre förfäkta saken inom riksdagen, då han året förut avlidit. Med honom hade en betydande stridskämpe för saken fallit. Riksdagen ställde sig

avvaktande i frågan. Det blev ett »på stället vila», och även en av riksdagsman Lithander väckt motion att ordna Helgeandsholmen och realisera förslaget till riksdagens jubileum 1935 vann ej gehör. Frågan lämnades så tillsvidare öppen. Så ock användandet av den Kleenska donationen, avsedd till Riksdagsholmens förskönande. Denna donation uppgår f. n. till ett belopp av nära 400 000 kr.

De härmed överlämnade ritningarna till Riksdagsholmens ordnande och riksdagshusets ändamålsenliga tillgodogörande utgöra således slutresultatet av ett studiearbete, som efter en och samma huvudlinje utförts av under-tecknad från år 1920, då riksdagen första gången inbjöd till tävlan om ordnande av Helgeandsholmen och tills nu, då dessa grundlinjer visat sig bestå och i sig kunnat upptaga de önskningsar som under tiden framkommit och även de lokala krav som under åren gjort sig gällande. Helt naturligt kommer då riksdagshusets båda entréer att ligga på ett och samma horisontalplan, Riksgatans. De båda trapporna med sitt höjddplan längs med husets kortsidor slipper man då också och Riksgatans plan blir det naturliga grundplanet för byggnaden. Man når härigenom på ett bekvämare sätt riksdagshusets olika avdelningar. Från denna riksterrass längs med huvudfasaden leda trappsteg ned till den planerade Riksparken, som sammanhänger och ligger i samma plan med Strömparterren. Från Norrbro nås huvudentrén genom direkt rak väg eller också medels ramper.

Från Riksterrassen når man, med några steg upp, till den något vidgade vestibulen, avsedd enbart för riksdagsmännen, med sin befintliga huvudtrappa. Större, moderna hissar beräknas nyanlagda inom nuvarande, vidgade hisstrummor. Mittpartiet i det gemensamma samtalsrummet, i huvudvåningen, får samma fasadfönster som sidopartiet, medan överljustrumman där utgår och i stället upptar fasadbelysta rum, sammanlagt 200 kvm. För att freda plenisalarnas podier för genomtrafiken mellan kamrarna och statsrådskorridoren, anlägges en gång å ömse sidor om podienischerna. Inom de frigjorda vindsutrymmena kunna anordnas behövliga rum, belysta medels fönster i den förhöjda hjärtmuren, varigenom en stor areal nyttig golvyta kan utvinnas. Mittbyggnadens attikparti, utom delen mot Riksgatan, kan utgå, då ingen förlust av nyttig golvyta följer härav. De mot Riksgatan liggande två trapphuspartier inredas med sammanlagt 8 st. arbetsrum motsvarande c:a 300 kvm golvyta, varav en del statsrådsrum. Härvid erforderliga ersättningstrappor anläggas inom vidliggande korridorer. Rörande huvudfasaden genomföres denna fasads kolonnmotiv även över mittpartiet, varigenom en enhetlig och svensk karaktär kommer att präglade hela huvudfasaden.

Stockholm december 1935.

Ragnar Östberg.